

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

College van Gedeputeerde Staten van Flevoland
Postbus 55
8200 AB Lelystad

**Directoraat-generaal
Regieorganisatie Transitie
Landelijke Gebied**

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001858272854000

T 070 379 8911 (algemeen)
F 070 378 6011 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/Inv

Ons kenmerk
DGRTLK / 37804312

Uw kenmerk

Bijlage(n)
2

Datum 24 oktober 2023

Betreft Terugkoppeling tussentijds beeld met bevindingen uit de integrale
beoordeling van uw gebiedsprogramma en eerste maatregelpakketten

Geacht college van Gedeputeerde Staten,

Graag bedank ik u voor uw eerste versie van uw Flevolands Programma Landelijk Gebied en maatregelpakketten. Het is duidelijk dat er hard is gewerkt. Wij waarderen de vele inspanningen van alle betrokken collega's bij zowel provincie als regio, die hebben geleid tot deze eerste versie van uw Provinciaal Programma Landelijk Gebied. Deze brief heeft als doel een tussentijds beeld met bevindingen uit de integrale beoordeling van uw eerste gebiedsprogramma en uw eerste maatregelpakketten met u te delen. Het betreft dus geen toezegging voor middelen. Zie hiervoor verder de toelichting in deze brief bij het onderdeel 'Vervolproces: hoe verder?'.¹

Met het Flevolands Programma Landelijk Gebied¹ en het aanstaande Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) worden belangrijke stappen gezet in de ontwikkeling van het landelijk gebied in Flevoland. Komende jaren zullen we als provincie en Rijk met bewoners, ondernemers en andere partners (zoals gemeenten en waterschappen) samen blijven werken aan de transitie van het landelijk gebied in Flevoland.

Het in ontwikkeling zijnde NPLG, uw FPLG en de eerste maatregelpakketten vormen daarvoor de basis. Het is van belang voortgang te houden in de uitvoering; de Kaderrichtlijn Water dient in 2027 te zijn uitgevoerd, het bereiken van het klimaatdoel in 2030, het herstel van de natuur is urgent en ook de toestemmingsverlening voor maatschappelijke en economische ontwikkelingen dient door te kunnen gaan. Om die reden ontwikkelen we het PPLG en NPLG stapsgewijs en starten we waar mogelijk met wat nu al kan, op basis van wat we nu weten en overzien. Dit is het begin van een meerjarig voortrollend programma. Hierbij zullen we nieuwe inzichten en ontwikkelingen in uw provincie en bij het Rijk betrekken en zo nodig integreren in ieders aanpak; provinciale en

¹ Op datum 30 juni 2023 heeft u uw FPLG "Flevolands Programma Landelijk Gebied; voor een toekomstbestendig landelijk gebied waar het goed wonen, werken, recreëren en voedsel produceren is!" inclusief uw eerste maatregelpakketten op hoofdlijnen aangeleverd. Op 6 juli 2023 heeft de warme overdracht plaatsgevonden en op 11 juli 2023 heeft interviewronde plaatsgevonden.

rijksmaatregelen zorgen immers gezamenlijk voor doelbereik op het gebied van natuur, stikstof, water en klimaat.

Ons kenmerk
DGRTL / 37804312

Tussentijds beeld met bevindingen uit de integrale beoordeling

Het Rijk heeft in een samenwerking tussen de ministeries van BZK, IenW en LNV een tussentijds beeld gevormd van uw FPLG. Het FPLG worden aan de hand van de bij u bekende Handreiking Gebiedsprogramma's resp. de Spelregels Meerjarenprogramma Transitie Landelijk Gebied bekeken en beoordeeld. De onafhankelijke kennisinstellingen zijn gevraagd een ex ante evaluatie uit te voeren op de PPLG's (PBL, WUR, RIVM en Deltares) en de eerste maatregelpakketten (WEcR en Deltares). De nadere onderbouwing die u op 2 oktober 2023 heeft aangeleverd van uw eerste twee koploper pakketten zoals benoemd in u FPLG van 30 juni 2023 wordt in de maanden oktober/november 2023 van een tussentijds beeld voorzien. Wanneer deze ex ante evaluatie en tussentijds beeld voor de maatregel pakketten beschikbaar zijn, zal ik u die doen toekomen.² Op grond van de inzichten uit de door u gestarte gebiedsprocessen, de verdere uitwerking van uw FPLG, ons tussentijds beeld, onze reactie op uw vragen aan het Rijk en de inzichten van de kennisinstellingen, vraag ik u uw PPLG en eerste maatregelpakketten verder in concreetheid uit te werken.

Het uiteindelijke oordeel volgt op de nieuwe versie van uw FPLG en maatregelpakketten, die wij u verzoeken volgend jaar aan te leveren. Vooral nog vragen wij u een verbeterde versie van uw FPLG in te dienen in de periode 15 augustus t/m 30 september 2024; op een later moment ontvangt u hierover nadere informatie. Voor die maatregelpakketten waar u in 2024 mee wenst te starten wordt u verzocht de nieuwe, aangepaste versie in te dienen in de periode vanaf 15 januari t/m 1 maart 2024.

Het tussentijds beeld met bevindingen uit de integrale beoordeling van uw FPLG bevat zowel positieve punten als punten die nadere keuzes, koers, verdere uitwerking of concretisering behoeven. Voor een uitgebreider beeld verwijs ik naar de bijgevoegde toetsbevindingen. Het tussentijdse beeld gaat in op voorwaarden en aanbevelingen, die er het meest uit springen voor deze versie van het provinciale programma. Dat laat onverlet dat een volgende versie van het provinciale programma uiteindelijk aan alle voorwaarden tegemoet zal moeten komen, zoals deze in de dan geldende Handreiking geformuleerd staan.

Het FPLG is nadrukkelijk nog een concept/eerste richting en heeft in veel opzichten het karakter van een startdocument. Dat geeft u zelf ook aan, omdat de verdere uitwerking vooral samen met betrokken stakeholders zal moeten plaatsvinden in de gebieden. U volgt hierin een bottom up benadering. Er zitten goede elementen in het FPLG, maar een aantal belangrijke elementen – gegeven ook de Handreiking Gebiedsprogramma's – ontbreekt nog. Daarom is het met

² Onlangs heeft de Ecologische Autoriteit kenbaar gemaakt dat sprake is van gebrek aan personele capaciteit van zowel ecologisch deskundigen als werkgroepsecretarissen. Dit betekent dat zij eerst onverkort doorwerkt aan de toetsing van de natuurdoelanalyses, en aansluitend aan de slag gaat met gebiedsprogramma's. Wanneer de Ecologische autoriteit kan starten met toetsing van gebiedsprogramma's is nog niet bekend, en dit zal naar verwachting op zijn vroegst in Q2-2024 kunnen starten.

deze versie niet mogelijk op dit moment een beeld te destilleren van de concrete keuzes, aanpak en maatregelen van Flevoland en het doelbereik dat met de maatregelen gerealiseerd wordt. Deze conclusie wordt hieronder nader toegelicht.

Het concept ontwerp Flevolands Programma Landelijk Gebied (FPLG) bevat een waardevolle beschrijving van het landelijk gebied van Flevoland, de ontstaansgeschiedenis en kenschets van het gebied, ambities, knelpunten en uitdagingen. Hoofdstuk 6 bevat analyses voor de NPLG-doelen natuur & stikstof, bodem & water en klimaat en ook voor de landbouw. Uit deze analyses blijkt op hoofdlijnen de problematiek, knelpunten, kansen en urgentie van de opgaven. Op basis hiervan beschrijft het FPLG in de vervolghoofdstukken de (richting van de) inzet op het behalen van de doelen. Het FPLG legt in algemene zin de nadruk op een toekomstbestendige landbouw en herstel van biodiversiteit.

Positief is dat provincie Flevoland de NPLG-doelen omarmt, waarbij de huidige wettelijke termijnen het uitgangspunt zijn. In afwijking van hetgeen in de Handreiking Gebiedsprogramma's is opgenomen neemt het FPLG voor het indicatieve NH-3 emissiereductiedoel daarmee 2035 als uitgangspunt. Het is positief dat een integraal programma is opgesteld, waarin gestreefd wordt dat landbouw en natuur met elkaar in balans zijn en blijven. Ook positief is het participatietraject dat ten behoeve van het FPLG is gestart met inwoners en belanghebbenden met een opbrengst van ruim 200 ideeën die deels al in het concept FPLG zijn verwerkt. Deze inbreng wordt de komende periode verder door provincie Flevoland en betrokkenen uitgewerkt. Het FPLG bevat een nulmeting op hoofdlijnen van de agro economische sector en beschrijft ook diverse meekoppelkansen, zoals groen in en om de stad en toeristisch/recreatieve voorzieningen.

Uit de beschreven analyses (met name hoofdstuk 6) blijkt welke knelpunten er zijn in Flevoland. Wat nog ontbreekt zijn concrete vervolgstappen om deze knelpunten op te lossen. Ook blijkt uit de analyses nog niet scherp waar de lacunes zitten in de te behalen NPLG-doelen ten opzichte van het huidige beleid. Mogelijke structurerende keuzes (inclusief ruimtelijke doorvertaling) worden op hoofdlijnen beschreven, maar zijn in het ontwerp FPLG nog niet concreet uitgewerkt. Dit leidt ertoe dat het niet mogelijk is om het doelbereik van de verschillende maatregelen in te schatten alsmede de onderlinge samenhang tussen analyses, keuzes, maatregelen en het effect op de NPLG-doelen. Daarnaast ontbreken ook nog een aantal zaken, zoals een sociaaleconomische impactanalyse (SEIA). Een SEIA wordt wel aangekondigd in het FPLG, gekoppeld aan de uitwerking van maatregelenpakketten.

Uit de NDA's blijkt dat in veel Natura 2000-gebieden in aangrenzende provincies daadwerkelijk verslechtering heeft plaatsgevonden of in de nabije toekomst verwacht wordt. Dit is in strijd met de Habitatrichtlijn. Ook in Flevolandse N2000-gebieden geeft het FPLG aan dat verslechtering in de toekomst niet altijd uitgesloten kan worden. Dit is vaak het gevolg van verschillende drukfactoren zoals klimaatverandering, inrichting van het gebied en verdroging. Het is van belang dat de betreffende provincie, waar mogelijk, direct stappen onderneemt om eventueel verwachte verslechtering terug te dringen, als dat nog niet in gang is gezet; mogelijk zijn ook stappen in provincie Flevoland te ondernemen.

Uw FPLG geeft een beeld van de door u gewenste ontwikkeling in het landelijk gebied in Flevoland. Om te zorgen dat uw FPLG een positief of gedeeltelijk positief integraal oordeel kan ontvangen bij de uiteindelijke en definitieve beoordeling van de in 2024 in te dienen versie van uw gebiedsprogramma, zal de eerste versie van uw FPLG op een aantal punten verder moeten worden uitgewerkt of worden aangepast. In het bijgevoegde tussentijdsbeeld met bevindingen uit de integrale beoordeling zijn deze punten aangegeven.

De twee maatregelenpakketten zijn in bijlage 2 van het concept ontwerp FPLG alleen nog op hoofdlijnen beschreven, waardoor het voor het toetsteam op dit moment nog niet helder is hoe ze bijdragen aan het doelbereik van het FPLG. Ook op financieel vlak valt er op basis van de beschikbare informatie nog geen advies te geven. Er is een uitvraag gedaan om de ontbrekende informatie aan te leveren. Deze informatie is conform de werkwijzer maatregelenpakketten eind september 2023 door provincie Flevoland aan RTLГ aangeleverd, zodat op dit punt (nadere) toetsing kan plaatsvinden.

In 2024 voortzetten van de uitvoering

Het is belangrijk dat we ondanks de demissionaire status van het kabinet vaart houden in de gebiedsprocessen. Dit wordt ook ondersteund door de Tweede Kamer, medeoverheden en maatschappelijke partners. Ook de dagvaarding van Greenpeace³ is een extra reden om niet stil te gaan zitten en dus voortvarend door te pakken. Daarom is het kabinet voornemens om in 2024, nadat de kennisinstellingen een positief advies hebben uitgebracht, middels een Nota van Wijziging middelen op de LNV-begroting te reserveren voor eerste maatregelpakketten, zodat daar al in 2024 mee gestart kan worden. Op voorwaarde dat de Kamer deze begrotingswijziging vaststelt, is het mogelijk in 2024 de uitvoering op te pakken dan wel voort te zetten. Zoals eerder aangegeven zal het hier gaan om no-regret maatregelen: maatregelen waarvan duidelijk is dat ze bijdragen aan het doelbereik van de NPLG doelen en die geen risico op lock-in effecten hebben.

Voor de toekenning van middelen voor 2024 vragen wij u commitment te geven op een verbeterslag van uw gebiedsprogramma. Daarom vraagt het Rijk dat uw provincie in de volgende versie van uw gebiedsprogramma:

- Zich committeert aan alle geregionaliseerde NPLG-doelen voor natuur, stikstof, water en klimaat welke het kabinet voornemens is om op te nemen in het ontwerp-NPLG.
- Uitwerking geeft aan de structurerende keuzes rond overgangsgebieden Natura2000 en voor zover van toepassing in uw provincie beekdalen en peilopzet veenweidegebieden. Voor Flevoland geldt natuurlijk dat overgangsgebieden rond N2000 gebieden ook niet opgaan.
- Globale keuzes maakt over de ontwikkelrichting van de landbouw in verschillende gebieden; mede op basis van analyse van het water/bodemsysteem voor het hele landelijk gebied.

³ Zie voor meer informatie over de dagvaarding: [2023-07-11-Dagvaarding-Greenpeace-stikstof-def.pdf](#) ([rechtspraak.nl](#))

- De noodzakelijke ruimtelijke afwegingen maakt en het ruimtebeslag inzichtelijk maakt dat samenhangt met realisatie VHR-doelen 2030, NNN en bossenstrategie.
- Verdere acties concretiseert en opneemt die op grond van de natuurdoelanalyses en andere analyses, waaronder die in uw FPLG, nodig zijn om verslechtering tegen te gaan.

Ervan uitgaande dat uw provincie dit commitment geeft wil de Minister voor Natuur en Stikstof in 2024 eerste maatregelpakketten kunnen honoreren. U wordt op korte termijn geïnformeerd hoe dit commitment vorm te geven.

Het maken van een ruimtelijke doorvertaling van de structurerende keuzes en maatregelen in samenhang met de gebiedsprocessen: u wordt gevraagd om in het gebiedsprogramma duidelijker aan te geven wat waar gaat gebeuren en wanneer. Daarbij heeft het Rijk er begrip voor dat, ook vanwege de gewenste interactie met gebiedspartijen, niet alles in één keer duidelijk kan zijn. Wel wordt u gevraagd om bij de start van de uitvoering van uw gebiedsprogramma de sturende uitgangspunten helder te hebben gemaakt. Daarbij kunt u beschrijven hoe u gefaseerd en dus meerjarig inzicht wil geven in hoe de ruimtelijke doorvertaling gemaakt kan worden. Bij het in kaart brengen van de verdere uitwerkingen voor de natuur-, water- en klimaatopgaven moet in beeld gebracht worden wat nodig is, zodat partijen daar in de verdere samenwerking volgende stappen op kunnen zetten. De (structurende) keuzes die binnen het PPLG nodig zijn, moeten ook passen binnen het Ruimtelijk Voorstel dat u in het kader van NOVEX aan het afronden bent. Conform het provinciaal startpakket fysieke leefomgeving worden structurerende keuzes opgenomen in het ruimtelijk arrangement met de afspraak om deze te verwerken in de nieuwe Nota Ruimte en in de provinciale Omgevingsvisie. NOVEX is een cyclisch proces, (structurende) keuzes die nu of de komende periode nog niet duidelijk zijn, worden in een volgende NOVEX cyclus meegenomen.

Vraag en voorwaarden vanuit provincie aan het Rijk

De transitie van het landelijk gebied vraagt richting en randvoorwaarden vanuit het Rijk. Vanuit meerdere provincies is aangegeven welke randvoorwaarden zij nodig hebben voor de verdere doorontwikkeling van hun PPLG. Waar mogelijk werken wij aan deze randvoorwaarden en bekijken wij samen met u hoe wij omgaan met de situatie waarin dit (nog) niet mogelijk is. Wegens de demissionaire status van het kabinet is het helaas niet mogelijk om op dit moment in de tijd op alle punten uitwerking te geven en voldoende concreet te worden. In de bijlage van deze brief is een overzicht gegeven van de meest voorkomende vragen en randvoorwaarden die provincies aan het Rijk hebben gesteld in het kader van de doorontwikkeling van hun PPLG. Hierin wordt ook ingegaan op de door u in uw aanbiedingsbrief genoemde vragen en voorwaarden, waaronder:

- het oplossen van de PAS-problematiek,
- alsook andere fondsen benutten dan het transitiefonds.

Daarnaast vraagt u:

- de inzet en gebruik van Rijksgronden zowel inhoudelijk als financieel nadert te verkennen.
- inzet experimenteergebieden en doorontwikkelen doelsturing

- verdeling zoetwater.

Hierover lopen ambtelijk reeds gesprekken, zie ook hieronder.

Ons kenmerk
DGRTLG / 37804312

Vervolgproces: hoe verder?

Samen starten, samen bijsturen. Zoals aangegeven staan we aan het begin van een proces waarbij we gezamenlijk de grote opgaven in het landelijk gebied aanpakken en samen nader uitwerken waar nodig. Dit vraagt een nieuwe manier van samenwerken, die we ons eigen aan het maken zijn. Daarom is het waardevol dit proces lerend aan te pakken en elkaar de komende tijd te blijven ontmoeten om dit samen te doen. Het Rijk hecht aan het samen oppakken van vraagstukken en wil hulp bieden waar dat mogelijk is, zonder elkaars verantwoordelijkheden over te nemen of in elkaars rol te kruipen.

De komende tijd werken we met u graag samen verder aan onder meer de volgende onderwerpen, die bijdragen aan de ontwikkeling van het NPLG, de verdere uitwerking van uw FPLG en de uitvoering van maatregelen. Onderstaande overzicht is het resultaat van ambtelijk afstemming. Het gaat onder meer om de thema's:

- toekomstbestendige landbouw, en
- versterking biodiversiteit door ontwikkeling van groenblauwe dooradering
- verkenning mogelijke synergie PAGW en FPLG
- meedenken vanuit Directie Natuur voor realiseren VHR doelen
- verheldering tijdpad wanneer de volgende versie van het PPLG gereed is
- Indien gevraagd meedenken met oplossen pasmelders problematiek (BO 13 september)
- Verkennen mogelijke synergie Delta Programma Zoetwater en FPLG wat betreft zoetwaterverdeling hoofdsysteem
- Voortzetten gesprekken SK&I en provincie Flevoland over fieldlabs, KPI's en voortzetting Boerderij van de Toekomst, en agro-techcampus.

Toekenning van middelen

Onderdeel van de nadere uitwerking is ook om met elkaar te bespreken hoe het gevraagde bedrag voor maatregelpakketten en de dekking daarvan met elkaar in balans gebracht kan worden. Daarbij kijken we ook naar andere bronnen die daarvoor beschikbaar zijn. Deze brief is geen toezegging op de gevraagde middelen. Toekenning van middelen vindt plaats op grond van een aanvraag rijksbijdrage voor de (gedeeltelijk) goedgekeurde maatregelpakketten, via een regeling die naar verwachting begin 2024 wordt opengesteld. Voor de maatregelpakketten waar u in 2024 mee wenst te starten en wordt u verzocht de nieuwe versie in te dienen in de periode vanaf 15 januari tot en met 1 maart 2024.

Ontwerpversie NPLG

De ontwerpversie van het NPLG wordt de komende maanden verder uitgewerkt waarna deze ter inzage zal worden gelegd. Vaststelling van het NPLG volgt naar verwachting in 2024. Bij de uitwerking worden alle bij het NPLG betrokken partijen meegenomen. De ontwikkeling en uiteindelijke vaststelling van het NPLG in 2024 betekent dat u tot in de loop van 2024 kunt werken naar een volgende versie van uw FPLG. Hiermee is er tijd en ruimte om de gebiedsparticipatie in uw

provincies voort te zetten en uit te bouwen, onderdelen van uw FPLG verder uit te werken en te concretiseren, rekening te houden met de inzichten die dit najaar uit de ex ante evaluatie van de kennisinstellingen gaan komen en de voorliggende terugkoppeling van het tussentijds beeld met eerste bevindingen van de integrale beoordeling van het Rijk te verwerken.

In januari 2024 komt naar verwachting een actualisatie van de Handreiking gebiedsprogramma's beschikbaar. Hierin zijn lessen verwerkt uit de tussentijdse beoordeling van afgelopen zomer, de feedback van betrokkenen van provincies, IPO, UvW, VNG en het Rijk en de doorontwikkeling van onderdelen van het rijksbeleid. Bij de actualisatie van de Handreiking wordt ook aangegeven wat in de actualisatie van PPLG's in 2024 mee genomen moet worden en wat kan wachten voor latere doorontwikkeling van daarop volgende actualisaties van uw FPLG.

Ik wil u nogmaals bedanken voor het vele werk dat reeds verzet is en ik kijk uit naar de verdere samenwerking om de stappen te zetten die nu hard nodig zijn. Ik vertrouw erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd. Ambtelijk wordt de terugkoppeling van ons tussentijds beeld met eerste bevindingen in gesprekken verder toegelicht.

Met vriendelijke groet,

Johan Osinga,
Directeur-generaal Regieorganisatie Transitie Landelijk Gebied
Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Mede namens Guido Landheer (wnd. Directeur-generaal Agro, ministerie van LNV), Donné Slangen (Directeur-generaal Natuur en Visserij, ministerie van LNV), Jan-Kees Goet (voor de Directeur-generaal Landelijk Gebied en Stikstof, ministerie van LNV), Jaap Sloomaker (Directeur-generaal Water en Bodem, ministerie van IenW), Marjolein Jansen (Directeur-generaal Ruimtelijke Ordening, ministerie van BZK).